

THE MOUNTAIN AND THE FOREST, IN CALISTRAT HOGAȘ'S WORK

Maria Voinea

PhD Student, University of Pitești

Abstract: Calistrat Hogaș, a true "poet of nature", captures, in his work, Moldavian mountain landscapes and images of rupestral settlements of unique beauty. The charm of these landscapes lies in thorough description, in the center of which, there are two of the fundamental natural and complementary elements: mountain and forest. Thus, these literary motifs, specific to the theme of nature by their poetic connotation, conferred by the description conceived by the author in a unique and original style, "with the mastery of an artist's brush", become important topics, well-defined in Hogaș's work. Crossing forests, mountain roads, Hogaș feels free, free from all social and urban constraints, the mountains and the forests becoming, for the traveller, protective and initiatory spaces.

Keywords: topos, literary motif, description, artwork

Dintotdeauna, călătoria și lectura au constituit, pentru om, două principale mijloace eficiente de cunoaștere. S-ar putea spune că un punct comun al acestor două căi spre cunoașterea universală o reprezintă aventura, înțeleasă ca acțiune și atitudine îndrăzneată a omului în fața vieții înseși, dar și ca bucuria de a trăi. Astfel, termenii „cunoaștere” și „viață” se determină reciproc, implicând, deopotrivă, curajul și iubirea omului față de tot ceea ce îl înconjoară. Exemple grăitoare, în acest sens, sunt, pe de o parte, artiștii și scriitorii, iar pe de altă parte, oamenii de știință, cercetătorii, care, prin rezultatele muncii lor – opere de artă, opere literare, respectiv tratate de știință și alte lucrări științifice –, demonstrează că înțeleg cel mai bine raportul dintre cunoaștere și viață. E drept că știința presupune obiectivitate, pragmatism, orice descoperire bazându-se pe fapte reale, care pot fi demonstrate, probate, în vreme ce, arta, respectiv literatura, implică o percepție și o atitudine subiective, afective, traduse prin viziunea artistului, sau a scriitorului asupra vieții și asupra lumii, însă, împreună, știința și arta (literatura) definesc viața, cu cele două laturi complementare ale sale, cognitivă și afectivă.

Fiecare operă literară este, de fapt, rezultatul unui proces de elaborare, a cărui durată este relativă, diferind de la un scriitor la altul, în funcție de o diversitate de factori de natură obiectivă și/ sau subiectivă, un proces de elaborare izvorât, de altfel, din nevoia de cunoaștere a autorului și din dorința și plăcerea acestuia de a împărtăși publicului cititor descoperirile făcute și sentimentele, emoțiile trăite.

Un exemplu potrivit, în acest sens, este opera lui Calistrat Hogaș, care îmbină armonios utilul cu plăcutul, atât pentru creatorul ei, cât și pentru cititorul acesteia. „Pe drumuri de munte” (Hogaș, C., 1988) este, de fapt, un amestec plăcut și echilibrat de informație, de umor, de poezie și de poveste, demonstrând latura enciclopedică a personalității autorului ei. Cine citește această carte are șansa de a-și îmbogăți cunoștințele, sub aspect științific și cultural, și de a se delecta și relaxa, spiritual, prin umorul, culoarea și muzicalitatea care o caracterizează.

În paginile cărții sale, scriitorul tecucean dedică un spațiu considerabil descrierilor de natură, cuprinzând un ansamblu de elemente specifice, care alcătuiesc un cadru realist, naturalist, care predispune la visare și, grație imaginației bogate a naratorului-personaj, devine cu ușurință unul romantic, cu trăsături fantastice. Se disting, ca elemente definitorii ale acestor tablouri, două dintre principalele motive literare ale temei naturii, muntele și pădurea, două toposuri literare cu profunde semnificații de ordin spiritual. Între aceste două elemente naturale, există, în mod evident, un raport de determinare și de susținere reciprocă, pădurea fiind cea care îmbracă, protejează muntele, iar muntele, cel care întreține veșnicia pădurii.

Carpații moldoveni sunt surprinși de Hogaș în imagini care „i-au asigurat notorietatea de poet descriptiv prin excelență”, cum afirma Șerban Cioculescu (1944), imagini care înfățișează priveliști pe care scriitorul le percepe din perspectiva sa de turist, și nu ca „un drumeț integrat peisajului”, cum remarca, de altfel, Dumitru Micu (1965). Iubind natura și considerându-se „amantul nestrămutat” al acesteia (Hogaș, C., *op.cit.*: 93), Hogaș o simte, o trăiește cu toată ființa lui, rezonând cu fenomenele și elementele ei integratoare, care îi stârnesc imaginația. Astfel, se nasc, în paginile jurnalului său de călătorie, imagini desprinse, parcă, din povești, care trezesc cititorului admirația și pentru liniștea sau calmul naturii, dar și față de dinamismul sau agitația ei. Fragmentele următoare sunt sugestive, în ceea ce privește imaginea liniștită, de basm, a naturii, la munte: „Liniște netulburată în cer și pretutendeni! și nici un vânt din cele patru nu-și părăsise încă culcușul său, spre a învia codrii adormiți” (*ibidem*: 222), căreia i se opune, în mod evident, imaginea apocaliptică a acesteia, surprinsă în următoarele tablouri: „Un tunet răzleț, răsărit din miazănoapte, răscoli clocotitor nemărginirile rotunde, și un ropot fără întrerupere și nedeslușit vestea, de pretutendeni, apropierea prăpăstioasă a artileriei cerești...” (*ibidem*: 225); „Fierbeau văzduhurile și cerurile clocoteau sub descărcările zguduitoare ale tunetelor, și pământul înfricoșat se cutremura nemernic, până în cele mai din adânc temelii ale sale, sub ropotul de trăsnete care cădeau asurzitoare prin întuneric, ca niște imense bombe de flăcări, și spulberau, ca și cum ai sufla într-un strop de țărână, frunțile de stânci îndrăznețe ale celor mai semeți dintre munții săi. Și sub zvârcolirea fără de margini a frământării și sub urgia întregului zbucium al făpturii, zăgazurile cerului se rupseră, jgheburile adâncului se desfunderă și, din înaltul întunecimilor, se prăpăstuiră asupra pământului, cu șuier de aer sfâșiat, potopul greu al apelor cerești... Și geamătul vijeliei pustiitoare își amesteca simfonia sa de nimicire cu urlatul rostogolirii clocotitoare a șuvoaielor pământului... Iar sub urgia vijeliosă a apelor, stâncile, zguduite din înălțime și smulse de pe temelii lor de veacuri, se rostogoleau prăpăstios în genunile adânci ale văilor... și sub izbirea lor neîndurată, brazii trufași ai codrilor se frângeau cu glasuri de trăsnet și umpleau depărtările întunecoase și goale cu cel mai de pe urmă răsnet prelung al prăpăstuirii lor de veci !...” (Hogaș, C., *op.cit.*: 226); „Legiuni de nourii cu forme fantastice, ridicându-și unul de după altul fruntea lor tivită cu aur, cuprinsese acum toată partea cerului dintre apus și miazănoapte; alți nourii răsăreau de la celelalte margini ale cerului și, parcă grăbiți, veneau pe aripi de vânturi să-și deie întâlnire, deasupra capetelor noastre, cu tovarășii lor din apus; și, deși pentru noi soarele mai păstra câteva din razele sale, deși natura din jurul nostru nu se deșteptase încă din încremenirea sa, totuși umbre prevestitoare de rău învăluiseră și un vuiet surd și nehotărât frământa depărtările zărilor.” (*ibidem*: 93)

Cunoscând aspecte ale vieții sociale și ale formării intelectuale și profesionale ale lui Hogaș, este lesne de remarcat diferența dintre existența pe care acesta și-o desfășoară în mediul citadin și modul de viață pe care îl promovează prin opera sa, din perspectiva drumețului, dornic de întoarcerea la origini și de aflarea unei alte lumi, cu alte reguli de viațuire, mai puțin pretențioase și, poate, nu atât de complicate precum cele cotidiene. Această lume se pare că

reuşeşte să o descopere „pe drumuri de munte”, prin călătoria sa „pe jos” (*ibidem*: 7), care-i permite să dea frâu liber fanteziei și să devină un incontestabil „poet al muntelui”, cum susținea Șerban Cioculescu (*op.cit.*). Calistrat Hogaș dedică, așadar, munților Neamțului, în semn de reală și profundă admirație și prețuire, întreaga sa scriere, adică o parte din sine, alegând, chiar, ca aceștia să dea numele celui de-al doilea volum al operei sale.

Locul privilegiat al muntelui, în opera hogașiană, reiese încă din titlul acesteia, „Pe drumuri de munte”, care sugerează rolul de motiv central, în operă, în jurul căruia, se ordonează chiar acțiunea de a călători a drumețului și însăși existența acestuia, în timpul călătoriei pe care o întreprinde.

Muntele este considerat punctul de întâlnire dintre cer și pământ, făcând, deopotrivă, legătura și diferența între două lumi sau universuri diferite și chiar opuse: “fiind un Axis mundi care leagă Cerul de Pământ, Muntele sacru atinge într-un fel cerul și reprezintă punctul cel mai înalt al Lumii; teritoriul care-l înconjoară și care alcătuiește “lumea noastră” este deci considerat ținutul cel mai înalt” (Eliade, M., 1995: 25).

Părintele Constantin Coman, în introducerea comunicării sale, intitulată „Muntele ca topos teologic în Sfânta Scriptură”, în cadrul colocviului „Muntele – metaforă fundamentală. Relief concret și ascensiune spirituală”, desfășurat la Putna, în august, 2012, sublinia ideea că „măreția, înălțimea, tăria, inaccesibilitatea, curăția, taina sau misterul” sunt atributele muntelui care „îl propun ca loc mai propriu decât oricare altul pentru a găzdui pe Dumnezeu, pe de o parte, și pentru a-l apropia pe om de Dumnezeu, de cealaltă parte.” (*Caietele de la Putna*, 2013: 17)

Rolul muntelui de liant între cer și pământ este subliniat și de Hogaș, în amintirile sale dintr-o călătorie, când, încercând să descrie cât mai plastic „înălțimile sumețe ale Hălăucei” (*op.cit.*:45), asociază imaginea muntelui cu aceea a unei scări „nemăsurate”, care îl apropie pe om de divinitate: „Nu mai știu cărui jidov i s-a arătat, oarecând, o scară în vis, rezemată cu un capăt de ceruri și cu altul de pământ, și pe care îngerii Domnului se suiau și se coborau... mie însă, fără să fiu înger, îmi fu dat să urc spre ceruri o scară aievea... Căci ce altă se poate socoti Hălăuca, dacă nu o nemăsurată scară aruncată de însuși Dumnezeu între cer și pământ?

N-aș putea, în adevăr, spune cu câte picioare eram deasupra nourilor; dar, de-aș fi întins mâna, aș fi prins stelele!” (*ibidem*: 46). Deși muntele sporește într-atât de mult imaginația omului, încât acesta din urmă capătă atribute deosebite și puteri fantastice, urieșești, în realitate, dintre cei doi, primul rămâne dominant: „[...] și cu toate acestea Hălăuca se uita la mine tot de sus în jos. Eram de mult în împărăția mușchiului și colinele, ce mai aveam încă de urcat, se cufundau în o geană de verdeață și azur pe adâncul cerurilor. Dincolo de această geană a ochiului lui Dumnezeu, închipuirea mea nu mai găsea nici un punct de reazem; necunoscutul mă sorbea în imensitatea sa [...]” (*ibidem*). În opoziție cu imaginea Hălăucei, se găsește, în schimb, aceea a Cerbului, care, în opinia lui Hogaș, „e un munte urât. Prea înclinat, ploile torențiale i-au săpat coastele, și mâncături adânci de lut galben cu gingini verzi și sărăcăcioase îl brăzdează din creștet până-n poale; iar poteca de suit șerpuieste, de regulă, pe fundul adânc al acestor mâncături. Lut la dreapta, lut la stânga, tufe de mesteacăn nevoiași deasupra capetelor noastre, nici o priveliște pentru ochi, nici un orizont pentru suflet... toate acestea făceau drumul nesuferit” (*ibidem*: 77). Reiese, de aici, că, pentru călător, este foarte importantă imaginea care i se înfățișează, în drumul său, deoarece ea are puterea de a influența pozitiv sau negativ starea de spirit a omului precum și calitatea călătoriei.

În general, însă, în memorialul de călătorie hogașian, cadrul montan, accesoriat cu o diversitate de alte elemente naturale care îl definesc, reprezintă o zonă de real confort, cu

precădere moral, lipsit de constrângeri, pentru omul care, de altfel, are o viață socială urbană activă și apăsătoare, atunci când nu călătorește pe cărări de munte. Pe de altă parte, însăși alegerea muntelui, ca destinație a călătoriei, poate fi interpretată ca o provocare a călătorului Calistrat Hogaș de a ajunge în „ținutul cel mai înalt” (Eliade, M., *op.cit.*: 25), adică de a evolua, personal, sub aspect moral, spiritual, tocmai prin întoarcerea la origini și prin (re)descoperirea acelei laturi sălbatice a firii sale. În această privință, Șerban Cioculescu chiar sublinia ideea că, pentru Hogaș, „a mânca țărănește” – de exemplu – „e o plăcere, deci, un progres; iar regresul, constrângerea citadină” (*op.cit.*)

De asemenea, s-a spus că muntele exprimă stabilitatea, imuabilitatea și puritatea (<http://lucianstrochi.ro/2015/06/21/despre-munte-eseu/>), noțiuni care, pe de o parte, alcătuiesc definiția naturii vegetale, iar pe de altă parte, indică virtuțile către care tinde chiar și natura umană. Prin asociere cu opera hogașiană, această idee poate fi extinsă la aceea că, urcând pe drumuri de munte și descoperind un ținut primordial, călătorul dorește, de fapt, o transformare a propriei ființe, care să culmineze, cu identificarea sa cu muntele, cu firea întregă. Se pare că Hogaș și însoțitorul său din prima parte a operei, reușesc să se adapteze într-atât de bine condițiilor de drum de munte, încât ajung chiar să împrumute, parcă, ceva din firea fiarelor sălbatice: „atât ajunsesem de ușori și de îndemânatici, atât de bine învățase piciorul nostru a-și mlădia talpa pe unghiul ascuțit al pietrelor și a se înțepeni temeinic acolo unde un alt picior nedepins ar fi tremurat și n-ar fi năzuit să înfrunte un lunecuş primejdios.” (Hogaș, C., *op.cit.*: 22-23)

De altfel, în acest cadru montan, scriitorul mărturisește că se simte ca acasă, nutrinde sentimentul de împăcare sufletească, de liniște interioară cu tentă de resemnare, care îl determină să desfășoare, într-un mod cât se poate de firesc, activități casnice, în locuința sa „vremelnică” (*ibidem*: 218), amenajată „într-o scobitură destul de adâncă” (*ibidem*: 217) a unei stânci, „în care cineva s-ar fi putut adăposti în larg, pentru orice împrejurare” (*ibidem*): „Nu știu cum, dar mă simțeam parcă "la mine acasă"; și fiindcă oricine, la casa lui, trebuie să facă și ceva gospodărie – apoi, în lipsă de covoare de Persia, așternui pe jos poclada de sub șa, rezemai șaua în chip de pernă lângă unul din pereții lăturalnici al scobiturii, aninai frâul la intrare, într-o așchie mai răsărită de stâncă; în alta, și tot la intrare agățai mantaua; ba mi se pare că, cu un târș de brad în loc de mătură, făcui și ceva curățenie pe dinaintea ușii...” (*ibidem*: 218). Confortul locuinței sale, amenajate în mica peșteră, este foarte bine radat și în fragmentul următor: „Iar când cele de pe urmă raze roșietice ale soarelui de apus poleiau încă hotarele de răsărit ale depărtărilor neguroase, dezlegai pe Piscuța din pripon ș-o vârai între întărituri; îi smulsei din zmeuriș și-i adusei, pentru noapte, un braț zdravăn de iarbă fragedă și înflorită, astupai intrarea cu trunchiuri de copaci bine înțepenite și pusei, cu chipul acesta, între mine și pustiul, o stavilă neștrăbătută... Eram acasă la mine.” (*ibidem*: 221) De aici, reiese o altă caracteristică a muntelui, aceea de „gazdă” primitoare, cu funcție protectoare, care are multe de oferit celui care este suficient de înțelept pentru a-i înțelege tainele și pentru a se bucura de oferta sa.

Se poate afirma, așadar, că, deși Hogaș percepe natura și muntele dintr-o perspectivă exterioară, a drumețului care asistă permanent la spectacolul acestora, el reușește, totuși, grație puternicei sale voințe și umorului care îl caracterizează, să se adapteze condițiilor de existență pe care zona montană explorată i le oferă, chiar dacă nu întotdeauna cu ușurință, deseori, încercându-l sentimentul de spaimă: „Dar, mă gândeam eu, unde se află zmeură și stânci, acolo se țin și urșii”; și, drept vorbind, eroismul meu se simțea cam la strâmtoare, când mi-nchipuiam că vreun morocănos sihastru al pustiului putea veni la mine foarte grav și pe patru labe ca să mă întrebe de sănătate, pe mine, care n-aveam decât două!... Și, într-un punct anumit, mi se părea

chiar că zmeurișul e vânzolit de o vietate puternică, ba... mi se mai părea că și un mormăit, plin de rele prevestiri, străbate depărtările până la mine... Era vântul care clătina întinderea trandafirie și plină de soare a smidului de zmeură, și poate că vreun brad sau paltin, cu încheieturile slăbite de bătrânețe, se legăna scârțâind la suflarea aceluiași vânt... Din închipuire se naște frica, din judecată bărbăția... Cea întâi veșnic era cu mine, cea de a doua... mai pe apucate.” (Hogaș, C., *op.cit.*: 217). Finalmente, el reușește să descopere atât farmecul acestor condiții, cât și utilitatea și provocările lor: „Setea mă cuprinse; scoborâi în zmeurișul din care Piscuța nu-și arăta pe deasupra decât numai vârful urechilor și, cu zmeură îmbălsămată și răcoritoare, o astâmpărai și pe dânsa.” (*ibidem*); „Tăiat în față de trufașa și imensa stâncă aeriană, încins pe laturi de cele două prăpăstii, ar fi trebuit, ca să pot merge mai departe, sau să mă înalț la ceruri zburând, sau să mă cobor în Tartar de-a rostogolul; dar, fiindcă nu eram gata încă pentru nici unul din aceste două soiuri de călătorie, amânai pentru mai târziu și pe una și pe alta. Rămăsei deci locului; cu alte cuvinte, deși aș fi putut ieși din încurcătură într-un chip oarecare, mă hotărâi totuși să mă folosesc de adăpostul hărăzit mie de pronia întâmplării și să aștept aici voile mai blânde ale ei.” (*ibidem*: 218-219)

Muntele, încărcat de o multitudine de simboluri, este asociat și cu ideea de libertate, care se desprinde și din paginile memorialului de călătorie hogașian. Pentru scriitorul tecucean, „a merge peste munți și în răgaz, de la Piatra până la Dorna, lăsând la o parte drumul mare” (*ibidem*: 7), înseamnă a-și permite să se simtă liber, detașat de latura sa socială urbană, oferindu-și prilejul de a descoperi o altă lume – una sălbatică, originală, cu legi nescrise – precum și puterea și frumusețea organică a naturii. El explorează Carpații moldoveni, mânat de dorința și de plăcerea de a reveni la origine, fiind vorba despre o călătorie aventuroasă, al cărei obiectiv este redescoperirea începuturilor firii: „Iar a doua zi, când mă deșteptai și mi-arancai privirile peste împrejurimi, Firea întreagă mi se păru ca răsărită atunci pentru întâiași dată, din sânul adânc al apelor Creațiunii. Atâta era de fragedă, atâta era de virginală! Soarele însuflețea, cu lumina de aur idealizat a razelor sale, picăturile mari și grele de rouă curată, care atârnavă pe vârful negru-verde al fiecărei frunze mici și ascuțite de brad; ierburile subțiri și mlădioase, sub greutatea aceluiași picături de rouă, își plecau molatic fruntea lor înspre pământ; iar sub căldura soarelui dătător de viață florile galbene, albastre și roșii, ca trezite din somn, își ridicau încet către ceruri potirul lor strălucitor. Un vâl străveziu, țesut din fire limpezi de lumină trandafirie și cer albastru, acoperea imensitatea solemnă a nesfârșitului, și imnul tăcerii netulburate se înălța de pretutindeni, ca o rugă de mulțumire către Ziditorul puternic a toată făptura...” (*ibidem*: 228). Călătorul muntelui este liber să vadă ce vrea, este liber să cugete, să simtă, să vorbească, să tacă, să asculte și să acționeze așa cum consideră de cuviință, simțindu-se în afara regulilor sau pretențiilor sociale specific orașenești. De fapt, călătoria lui Hogaș în Munții Neamțului are un caracter inițiativ, drumețul descoperind locuri și oameni noi și întâmpinând, deseori, situații cel puțin incomode, dacă nu dificile – deloc lipsite de sentimentul de spaimă sau chiar de groază –, în care e nevoit și, totodată, încântat să găsească soluții de supraviețuire. Există numeroase episoade elocvente, în acest sens, iar unul dintre acestea este cel al înnoptării sale, alături de tovarășul de drum, la stâna de pe Hălăuca. Secvența înfățișează o situație de-a dreptul extremă, tragi-comică, pe care scriitorul o trăiește alături de însoțitorul său de drum, călătorind pe muntele Hălăuca și pe care el însuși o recunoaște ca atare: „Niciodată, în tot cursul acestui drum, nu-mi aduc aminte să fi fost mai îngrijit decât atunci” (Hogaș, C., *op.cit.*: 54). Îngroziți de mirosul greu, specific, de stână și, mai ales, de „întregul popor de checheriți, ce trebuie să fi mișunând prin pădurea deasă de mițe ale blânilor de oi moarte” (*ibidem*: 53), cei doi aleg să doarmă într-o „veche șandrama din care nu mai rămăsese decât vreo patru scânduri deasupra și vreo două sau

trei pe lături” (*ibidem*), deși baciul cel bătrân le „trăsese luarea-aminte asupra frigului de afară și asupra lupilor ce rățăceau câteodată prin părțile locului” (*ibidem*). Astfel, Hogaș nici nu mai știe ce îl înspăimântă mai tare – gerul sau lupii: „gerul, ca gerul, dar lupii baciului mă cam nelinișteau” (*ibidem*), iar tovarășul său de drum „dacă n-a turbat atunci, desigur că nu va mai turba niciodată” (*ibidem*: 54).

Ceea ce completează, însă, perfect, existența muntelui este pădurea/ codrul. Caracteristicile comune ale acestor două elemente ale naturii – muntele și pădurea – dovedesc raportul de determinare reciprocă în care se găsesc acestea: nu este posibilă existența unuia dintre ele, fără a celuilalt. Ambele simbolizează eternitatea, fiind asociate cu ideea de libertate, de mister și de rezistență și amândouă sugerează, prin poziția în care se dezvoltă, puterea, verticalitatea, ascensiunea. Aceste semnificații pot fi interpretate atât din punct de vedere fizic, cât și spiritual. Este potrivit și sugestiv, în acest context, următorul fragment, în care, printr-o mulțime de imagini artistice, Hogaș își exprimă sentimentele de încântare și de admirație față de pădurea animată de fauna care o populează, într-un reușit tablou care îi înfățișează farmecul și măreția: „Brazilii suri și neclintiți, cu trunchiuri netede și goale, se ridicau încremeniți și drepti până la înălțimi amețitoare; iar din bolta ciuruită de umbra neagră-verde, alcătuită de crengile lor îmbrățișate sus de tot, ca prin o sită deasă, se cerneau în liniștea largă a pădurilor picături de cer albastru; și fulgi nestatornici de lumină aurie cădeau peste mine de pretutindeni. De jur-împrejur, privirea ți se oprea pe fundul pădurii, ca pe un zid de umbră depărtat; ai fi zis că te afli sub o imensă boltă de templu sprijinită de mii de coloane, din înălțimea căreia cu greu mai străbătea înlăuntrul lumina ogivală a cerului. Cheptănușii mici și negri cu gulere roșii și verzi lunecau în spirale tăcute și iuți pe trunchiul arborilor în sus; veverițe negre și roșii, cu cozi stufoase și lungi, din încheietura înaltă a unei crengi, își cumpăneau zborul spre copacul dimpotrivă; ciocănituri și ghionoaie cu pliscuri de oțel tocau în arbori și pădurea largă răsuna a sec... Peste creștetul înalt al brazilor luneca vântul ca un râu nevăzut și, tăindu-se în frunza lor ascuțită, trimeau până-n depărtare tânguioase și prelungi glasuri de orgă. Din toate părțile tăcere solemnă, de pretutindeni liniște sfântă...” (*ibidem*: 168)

Ca și motivul muntelui, și cel al pădurii comportă un bogat simbolism, izvorât din credințele populare, tradiționale, românești, precum și din cele religioase. Astfel, în *Dicționarul de Simboluri și Credințe Tradiționale Românești* (2009/ediție digitală 2016), autorul Romulus Bogdan Antonescu prezintă mai multe interpretări ale acestui topos: pe de o parte, pădurea este un „loc al haosului, al dezordinii, al tăcerii, în general fiind un generator al maleficului” (*op.cit.*: 501), pe de altă parte, „un loc râvnit de îndrăgostiți, un fel de „casă a iubirii”, un adevărat sanctuar, în care efuziunile dorului au libertate și totodată discreție” (*ibidem*).

Pădurea și muntele sunt două elemente esențiale, constitutive, ale naturii, care au reprezentat, dintotdeauna, adevărate repere și puncte de sprijin în viața omului. De exemplu, expresia „codru-i frate cu românul” sugerează simbioza, comuniunea om-pădure. Faptul că pădurea/ codrul adăpostea și proteja haiducii subliniază funcția ei protectoare, rolul său de „gazdă”, la fel de primitoare ca și muntele. Pădurea este un spațiu primitiv și pentru Hogaș, umbra și răcoarea specifice acesteia ferindu-l pe drumeț de arșița soarelui. Pe de altă parte, pădurea îi oferă călătorului resurse naturale de hrană (hribi, păstrăvi, zmeură) precum și bucuria de a-și „așeza lagărul de-o zi” (Hogaș, C., *op.cit.*: 169), la umbra ei, acordându-i, totodată, acestuia, șansa de a-și descoperi „oarecare talente culinare” (*ibidem*), cu care constată că este înzestrat, dar și șansa de a medita și de a înțelege ce este cu adevărat fericirea: „[...] peste altă jumătate de ceas, mai leneș decât un derviş și mai moale decât un boa-constrictor, stăteam lungit la umbră, cu capul pe desagi... E așa de ușor să fii fericit!... cu condiția numai ca să nu schimbi

înțeleapta ta nebunie pe nebuna înțelepciune a celor cumiți” (*ibidem*). În asocierea ei cu ideea de libertate, pădurea devine un mediu prielnic contemplației, meditației și creației. Constantin Ciopraga remarca faptul că „muntele este pentru Hogaș masivul stâncos, adecvat contemplației de la mare altitudine, dar și pădurea. De cele mai multe ori, muntele aproape se confundă cu pădurea [...]. Lui Hogaș, pădurea îi apare ca expresie a totalei libertăți” (1960: 135). Așadar, pădurea îl inspiră pe călătorul obosit de drum, punându-i la dispoziție un cadru potrivit, confortabil și relaxant, care îi sporește creativitatea: „Mersesem numai vreo două ceasuri și mă simțeam obosit ca după o întreagă zi de drum. Mă hotărâi să poposesc undeva la umbră spre a-mi îmborsăta puterile. Mă abătui din drum și intrai în pădure; întâmplarea mă duse sub un pâlcc de mesteacăn, unde pământul era așternut cu o pajiște deasă și moale; îmi luai bocceaua din spate, o așezai în chip de pernă la rădăcina unui mesteacăn, îmi desfăcui opincile și mă lungii cu fața-n sus și cu capul pe boccea... [...] Începea să-mi fie somn... Scosei carnetul și trimisei tovarășului meu din depărtare următoarea scrisoare în versuri [...]” (Hogaș, C., *op.cit.*: 70-71).

Așa cum muntelui i s-a atribuit calitatea de element de legătură între universul cosmic și cel terestru, pădurii i s-a acordat atributul de simbol al eternității, de element care separă viața de moarte, sau de „spațiu dobândit dincolo de moarte” (Ruști, D., 1998: 114). Reiese, așadar, poziția centrală cu funcție de trecere de la o lume, la alta, a fiecăruia dintre cele două elemente, trăsătură care sugerează – și pentru pădure, și pentru munte – semnificația de centru al lumii/ al universului.

În opera hogașiană, pădurea reprezintă locul în care călătorul revine la începuturi, redescoperind adevăratul sens al vieții și o lume simplificată, pură, plină de vitalitate, un loc care, însă, nu este deloc lipsit de provocări. Astfel, se întâmplă ca drumețul să se mai rătăcească sau să nu fie sigur pe care drum să meargă, atunci „când poteca se desface înaintea ta ca o caracatiță cu picioarele împrăștiate pretutindeni sub desişul pădurii” (Hogaș, C., *op.cit.*: 169), ceea ce presupune un motiv de îngrijorare sau chiar de teamă pentru el: „și, mai cu seamă, ce te faci când soarele, prea grăbit parcă, se pleacă la vale, dincolo de piscurile munților dimpotrivă și te lasă în voia umbrelor, care dau chioare peste tine?...” (*ibidem*). Călătorul nu se pierde, însă, cu firea și-și continuă drumul, simțindu-se liber să aleagă cărarea care-i pare mai sigură: „Mă oprii la o răspântie, pe un gheb al muntelui și, după o scurtă chibzuire, apucaii la vale, pe una din poteci, care mi se păru mai umblată” (*ibidem*).

Urcând munții și străbătând pădurile, Hogaș experimentează o călătorie care poate fi asemănată, fără exagerare, cu cea a unui erou de poveste. Întocmai ca în basme, toate situațiile problematice, precum și întâmplările și stările pe care călătorul le trăiește, pe drumuri de munte, au rolul de a-l pregăti pe acesta, ca și pe eroii basmelor, pentru călătoria sa aventuroasă către origine, la finalul căreia, se va regăsi purificat, împlinit. Călătorul trăiește, cu maximă intensitate, momentele, irepetabile, de altfel, ale drumeției sale, conștient fiind de unicitatea acestei experiențe, în viața sa: „Te salut, te salut, bătrână Hălăucă! "Cine știe, cugetam eu, oprindu-mă și îmbrățișând cu privirea deșertul spațiu; cine știe dacă bătrânul meu picior va mai călca vreodată în această împărăție înaltă a vulturilor și a frigului etern! Cine știe dacă îmi va mai fi dat să însuflețesc cu gândul și cu simțirea mea aceste lăcașuri ale morții!!..." Și... cine știe dacă o lacrimă n-a curs din ochii mei atunci!” (*ibidem*: 46-47)

BIBLIOGRAPHY

1. ANTONESCU, Romulus Bogdan, *Dicționarul de Simboluri și Credințe Tradiționale Românești* (2009/ediție digitală 2016). Disponibil pe Internet, la

adresa:<http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Dictionar-de-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti.html>;

2. *Caietele de la Putna*, Editura Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, nr. 6, VI, 2013;
3. CIOCULESCU, Șerban, *Un clasicist baroc: C. Hogaș*, în *Revista Fundațiilor Regale*, București, XI, nr. 11, nov. 1944;
4. CIOPRAGA, Constantin, *Calistrat Hogaș*, ESPLA, București, 1960;
5. ELIADE, Mircea, *Sacrul și profanul*, Humanitas, 1995;
6. HOGAȘ, Calistrat, *Pe drumuri de munte*, Editura Minerva, București, 1988;
7. MICU, Dumitru, *Calistrat Hogaș*, în *Istoria literaturii române*, vol.2 (1900 – 1918), Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965;
8. RUȘTI, Doina, *Dicționar de simboluri din opera lui Mircea Eliade*, Editura Coresi, București, 1998;
9. STROCHI, Lucian, *Despre munte – eseu*. Disponibil pe Internet la adresa: (<http://lucianstrochi.ro/2015/06/21/despre-munte-eseu/>).